

چگونه دوستی کنیم

راهنمایی باستانی بر

دوستی راستین

نوشته‌ی مارکوس تولیوس سیسرو

ترجمه‌ی علی سیاح

حکمت باستان برای
خوادندگان امروزی

- ۲

www.ketab.ir

H o w
to Be
a Friend

An Ancient Guide to
True Friendship

این کتاب ترجمه‌ای است از
How to Be a Friend: An Ancient Guide to True Friendship
by Marcus Tullius Cicero
Translated and with an introduction by Philip Freeman

مترجم: سیمرون، مارکوس تولیوس، ۴۳-۱۰۶ ق م

Cicero, Marcus Tullius

عنوان: نام کتاب: چگونه دوستی کنیم (راهنمایی راستانی بر دوستی راستین) /

مارکوس تولیوس سیمرون ترجمه‌ی علی سیاح

مشخصات نشر: تهران: نشر چشمه، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۱۰۶ ص

شابک: ۷-۷۲-۷۴۰۵-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا

یادداشت: عنوان اصلی: Laelius de amicitia

یادداشت: کتاب حاضر از زبان انگلیسی با عنوان "How to be a friend: an ancient

guide to true friendship" به فارسی برگردان شده است.

موضوع: راه و رسم زندگی-- فلسفه-- متون قدیمی تا ۱۸۰۰ م

موضوع: Conduct of life--Philosophy--Early works to 1800

موضوع: فلسفه-- متون قدیمی تا ۱۸۰۰ م

موضوع: Philosophy--Early works to 1800

موضوع: دوستی-- متون قدیمی تا ۱۸۰۰ م

موضوع: Friendship--Early works to 1800

موضوع: دوستی-- فلسفه

موضوع: Friendship--Philosophy

موضوع: دوستی

موضوع: Friendship

شناسه‌ی افزوده: سیاح، علی، ۱۳۶۲، مترجم

رده‌بندی کنگره: BJ۱۵۸۹

رده‌بندی دیویی: ۱۷۰/۴۴

شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۷۶۶۰۴۳۳

وضعیت رکورد: فیپا

رده‌بندی نشر چرخ: فلسفه

چگونه دوستی کنیم

- راهنمایی باستانی بر دوستی راستین -

مارکوس تولیوس سیسرو

ترجمه‌ی علی سیاح

ویراستار: حسن مرتضوی

مدیر هنری: فؤاد فراهانی

همکاران آماده‌سازی: رها رضایی‌راد، منصوره مهدی‌آبادی

ناظر تولید: امیرحسین نخجوانی

چاپ و صحافی: پردیس دانش

تیراژ: ۷۰۰ نسخه

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰، تهران

ناظر فنی چاپ: یوسف امیرکیان

حق چاپ و انتشار محفوظ و مخصوص نشر چرخ است.

هرگونه اقتباس و استفاده از این اثر، مشروط به دریافت اجازه‌ی کتبی ناشر است.

شابک: ۷-۷۲-۷۴۰۵-۶۰۰-۹۷۸

دفتر مرکزی نشر چرخ: تهران، کارگر شمالی، تقاطع بزرگراه شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲.
تلفن: ۸۸۳۳۳۶۰۰ — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی کریم‌خان: تهران، خیابان کریم‌خان زند، نبش
میرزای شیرازی، شماره‌ی ۱۰۷. تلفن: ۸۸۹۰۷۷۶۶ — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی کووش: تهران،
بزرگراه ستاری شمال، نبش خیابان پیامبر مرکزی، مجتمع تجاری کووش، طبقه‌ی پنجم، واحد ۴. تلفن:
۴۴۹۷۱۹۸۸ — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی آرن: تهران، شهرک قدس (غرب)، بلوار فرحزادی،
نرسیده به بزرگراه نیایش، خیابان حافظی، نبش خیابان فخارمقدم، مجتمع تجاری آرن، طبقه‌ی ۲. تلفن:
۷۵۹۳۵۴۵۵ — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی بابل: بابل، خیابان شریعتی، روبه‌روی شیرینی‌سرای
بابل. تلفن: ۳۲۳۳۴۵۷۱ (۰۱۱) — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی کارگر: تهران، کارگر شمالی، تقاطع
بزرگراه شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲. تلفن: ۸۸۳۳۳۵۸۳ — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی
دلشدگان: مشهد، بلوار وکیل‌آباد، بین وکیل‌آباد ۱۸ و ۲۰ (بین هفت‌تیر و هنرستان)، پلاک ۳۸۶. تلفن:
۳۸۶۷۸۵۸۷ (۰۵۱) — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی رشت: رشت، خیابان معلم، میدان سرگل،
ابتدای کوچه‌ی هفدهم. تلفن: ۲۱۴۹۸۴۸۹ (۰۹۰) — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی البرز: کرج،
عظیمیه، بلوار شریعتی، مرکز تجاری فرهنگی مهرادمال، طبقه‌ی پنجم. تلفن: ۳۵۷۷۷۵۰۱ (۰۲۶)

مقدمه

بهترین دوست مارکوس تولیوس سیسرو، آتیکوس نام داشت.

نام واقعی او تیتوس پومپونیوس بود، اما عشقش به یونان، به ویژه به شهر آتن در ناحیه ی آتیک که بسیاری از سال های دوران بزرگ سالی اش را آن جا گذراند، سبب شد نام آتیکوس را برگزیند. او و سیسرو در جوانی دوست وفادار یکدیگر شدند و در سراسر طول زندگی شان چنان ماندند. سیسرو خود را وقف سیاست روم کرده بود و در طول قرن نخست پیش از میلاد، یعنی دوره ی شورش های هولناک و جنگ داخلی، اغلب سال های عمرش را در آن شهر آشوب زده گذراند. اما آتیکوس سیاست روم را از فاصله ی امن آتن می نگریست و در عین حال ارتباط نزدیکش را با رهبران هر دو جبهه ی

روم حفظ کرده بود. سیسرو و آتیکوس گرچه اغلب از هم جدا بودند، سال‌های سال به یکدیگر نامه می‌نوشتند که این خود گویای رابطه‌ی دوستانه‌ای بود توأم با دلبستگی نادر و عواطفی گرم.

سیسرو در سال ۴۴ پ.م در دهه‌ی ششم زندگی‌اش بود و با معیارهای رومی سال خورده به حساب می‌آمد. بیرون روم در مزرعه‌اش به سر می‌برد و دیکتاتوری ژولیوس سزار از قدرت سیاسی برکنارش کرده بود. برای آن که درد تبعید و فقدان دختر دل‌بند و تازه‌درگذشته‌اش را تسکین دهد، به نوشتن روی آورد. در طول چند ماه، خواندنی‌ترین و تأثیرگذارترین جستارهای عمرش را نوشت؛ موضوعات نوشته‌هایش گستره‌ای را در بر می‌گرفت از ماهیت ایزدان و نقش صحیح حکومت تا لذات پا به سن گذاشتن و راز شادکامی در زندگی. در میان این آثار، جستاری کوتاه درباره‌ی دوستی وجود داشت که به آتیکوس تقدیم شده بود.

چگونه دوستی کنیم — یا به لاتین *De Amicitia* —

مسئلاً بهترین کتابی است که در باب این موضوع نوشته شده است. توصیه‌ی صمیمانه‌ی کتاب با چنان تأثیرگذاری و صداقتی همراه است که در کم‌تر اثری از دوران باستان می‌توان سراغ گرفت. برخی از رومی‌ها دوستی را عمدتاً در چارچوبی عملی می‌نگریستند، یعنی بسان رابطه‌ای میان انسان‌ها برای منفعت متقابل.

سیسرو اهمیت این قبیل دوستی‌ها را انکار نمی‌کند، اما فراتر از فایده‌مندی می‌رود و نوع عمیق‌تری از دوستی را می‌ستاید. در این قسم دوستی، دو انسان در یکدیگر خویشی دیگری را می‌یابند؛ خویشی که در انسان دیگری جویای فایده و سودمندی نیست.

فیلدسوفان یونانی نظیر افلاطون و ارسطو صدها سال زودتر درباره‌ی دوستی نوشته بودند. در واقع سیسرو عمیقاً از آثار ایشان متأثر بود. سیسرو فراتر از اسلاف خویش گام نهاد و در این کار موجز راهنمایی جالب توجه آفرید برای یافتن، نگه داشتن و ارج نهادن انسان‌هایی که ارزش‌شان در زندگی به منفعتی نیست که به ما می‌رسانند، بلکه به آن است که در ایشان روحی خویشاوند خویش می‌یابیم.

بستر داستانی کتاب در واقع بحثی است که سال‌ها پیش‌تر یعنی در ۱۲۹ پم میان سردار و خطیب سال‌خورده‌ی رومی به نام گایوس لانیوس و دو داماد جوان‌ترش به نام‌های گایوس فانیوس و کوئنتوس موچوس اسکاوولا درمی‌گیرد. لانیوس چند روز قبل بهترین دوستش اسکپیو آفریکانوس را از دست داده و اکنون سوگوار او بود. آن دو مرد جوان از لانیوس تقاضا می‌کنند که به آن‌ها بگوید او و اسکپیو در طول با هم بودن‌شان درباره‌ی دوستی حقیقی چه درسی آموخته‌اند، تقاضایی که مرد مسن‌تر پس از چندبار مخالفت به آن

گردن می‌نهد. به گفته‌ی سیسرو، اسکاوولا دهه‌ها بعد درسی را که آن روز آموخته بود در اختیار او گذاشت. سیسرو جوان آن زمان در محضر اسکاوولا، که در آن هنگام دولتمردی ارشد و وکیلی برجسته بود، درس می‌آموخت. او سپس برای دوستش آتیکوس و تمام خوانندگان قرن‌های پس از خویش، سخنان لانیوس را درباره‌ی ماهیت دوستی، که در حقیقت سخنان سیسرو است، ثبت می‌کند.

چگونه دوستی کنیم مملو از توصیه‌های جاودانه درباره‌ی دوستی است که بهترین‌شان عبارت است از:

۱. دوستی انواع گوناگونی دارد: سیسرو تصدیق می‌کند که در زندگی ما انسان‌های موجه فراوانی وجود دارند که با آن‌ها در ارتباطیم و ایشان را دوست خود می‌خوانیم، مثلاً همکاران، همسایگان یا آشنایان به هر طریق دیگری. اما او میان این دوستی‌های متداول و کاملاً سودمند و دوستان نادره‌ای که در سطح بسیار عمیق‌تری خودمان را به آن‌ها متعهد می‌دانیم، قابل به تمایز است. این دوستی‌های خاص ضرورتاً نادرند، زیرا مستلزم آن‌اند که زمان بسیار بیش‌تری صرف‌شان کنیم و از خودمان مایه بگذاریم. اما این‌ها همان دوستانی‌اند که زندگی‌مان را تغییر می‌دهند و ما نیز دگرگون‌شان می‌سازیم.

۲. تنها انسان‌های نیک می‌توانند دوستان حقیقی

باشند: انسان‌هایی که دارای شخصیت اخلاقی ضعیف هستند البته که می‌توانند دوستانی داشته باشند، اما این دوستی‌ها فقط بر پایه‌ی منفعت است، آن هم به این دلیل ساده که دوستی حقیقی نیازمند اعتماد و خردمندی و خلق نیکوست. جباران و زورگویان می‌توانند از یکدیگر بهره ببرند، همان‌گونه که می‌توانند از انسان‌های نیک بهره ببرند، اما هرگز نمی‌توانند در زندگی دوستی واقعی را بیابند.

۳. دوست را باید با دقت انتخاب کرد: اگر دوستی که می‌یابیم همانی نباشد که تصور می‌کرده‌ایم، دوستی‌ها مان‌ممکن است کاملاً ناخوشایند از کار درآیند و پایان دردناکی را انتظار بکشند. همین یک دلیل کافی است که در شکل دادن روابط دوستانه‌ی خود باید با ظرافت عمل کنیم. پیش از آن که از خودمان مایه بگذاریم، یعنی آن‌طور که دوستی حقیقی مستلزم آن است، باید وقت بگذاریم، آهسته پیش رویم و آن‌چه را در سویدای انسانی دیگر نهفته کشف کنیم.

۴. دوست از شما انسان بهتری می‌سازد: هیچ‌کس در تنهایی شکوفا نمی‌شود. در تنهایی را کد خواهیم ماند و نمی‌توانیم خود را چنان که هستیم ببینیم. دوست حقیقی شما را به چالش می‌کشد تا انسان بهتری شوید چرا که نیروی درون‌تان را درمی‌یابد.

۵. دوست تازه بیابید، اما دوستان گذشته را حفظ

کنید: هیچ دوستی دل‌نشین‌تر از آن نیست که از آغاز با شما بوده است. اما خودتان را به رفقای دوران جوانی، یعنی آن‌هایی که دوستی‌تان بر مبنای علایقی بوده که دیگر مشترک نیست، محدود نکنید. همواره رو به دوستی‌های تازه از جمله با جوان‌ترها گشوده باشید. این نوع دوستی هم شما را غنی‌تر خواهد کرد و هم آن‌ها را.

۶. دوستان با یکدیگر صادق‌اند: دوست همواره

چیزی را به شما می‌گوید که لازم است بشنوید و نه

چیزی را که میل دارید به شما بگویند. انسان‌های

فراوانی در دنیا وجود دارند که برای اهداف شخصی

محببتان را می‌گویند، اما فقط یک دوست واقعی — یا

یک دشمن واقعی — خطر خشم شما را به جان می‌خرد و

حقیقت را به شما می‌گوید. برای آن‌که انسانی نیک باشید

باید دوستان‌تان را بشنوید و گفته‌هایشان را بپذیرا باشید.

۷. دوستی پاداش دوستی است: سیسرو تصدیق

می‌کند که دوستی‌ها دارای فواید عملی هستند — توصیه،

معاشرت، یاری در دشواری‌ها — اما دوستی حقیقی در

بطن خود رابطه‌ای مبتنی بر دادوستد نیست. نه خواستار

جبران است و نه حساب امتیازها را نگه می‌دارد.

۸. یک دوست هرگز از دوستش نمی‌خواهد

دست به عمل اشتباه بزند: یک دوست بسیاری چیزها

را برای دوستش به خطر خواهد انداخت، اما شرافتش

را نمی‌دهد. اگر دوستی از شما خواست دروغ بگوید،